Тетяна Кучай

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Без модернізації освіти заходи щодо модернізаційного прориву у суспільстві залишаться просто гаслами. Але освітня модернізація в Україні все ще здійснюється досить повільними темпами [1, 40-44].

Ми поставили за мету з'ясувати роль екологічної освіти, а також сучасні підходи до якісної освіти, її принципи та основні фактори.

Говорячи про значущість освіти в житті людини, як епіграф можна взяти такі слова: «Освіта є необхідним закордонним «паспортом до життя», який уможливить його власникам здійснення вибору дороги життя, участь в будуванні загальної наступності і продовження науки» [2, 122].

Освіта має універсальний і специфічний характер одночасно.

Мета і завдання освіти в інтересах збалансованого розвитку (ОЗР) визначаються у Стратегії через поняття компетентності, у якості підґрунтя ОЗР [3, 204].

У всіх країнах, навіть у тих, в яких всі діти відвідують школу, належало б більшу увагу акцентувати на якості виховання. Основна освіта є одночасно підготовкою до життя і найкращим періодом, щоб навчити вчитися. Коли бракує компетентних учителів і персоналу нагляду, основна освіта є ключем до самоовіти [2, 123].

Даною проблемою займались такі вчені, як В.Ю. Биков, С.У. Гончаренко, В.О. Зайчук, І.Ф. Прокопенко, О.Л. Пруцакова, Н.А. Пустовіт, О.Я. Савченко, С.О. Сисоєва.

Ми поділяємо думку С.О. Сисоєвої, яка зауважує, що європейський і світовий досвід переконливо свідчить: чим вище є рівень освіти населення, тим краще живуть люди, тим досконалішими є демократичні інститути. Успіху досягає те суспільство, в якому освіта й наука є реальними пріоритетами державної політики [4, 79-86].

С.У. Гончаренко відзначає, що одним із аспектів фундаменталізації освіти є навчання в системі вищої освіти так званим базовим кваліфікаціям. Це потужний на сьогодні шар освітніх компонентів, які не можна віднести ні до загальної освіти, ні до власне професійної. Ці компоненти сьогодні є необхідними в будь-якій професійній діяльності. Вони дістали умовну назву «базових кваліфікацій». Це володіння «наскрізними» уміннями: роботи на комп'ютерах, користування базовими банками даних, це знання і розуміння екології, економіки і бізнесу, фінансові знання, «комерційна кмітливість», вміння трансфера технологій (переносу технологій з одних галузей в інші), навички маркетингу і збуту, правові знання, знання патентно-ліцензійної сфери, уміння захисту інтелектуальної власності, знання нормативних умов функціонування підприємств різних форм власності, уміння презентації технології і продукції, знання іноземних мов тощо [5, 87-91].

Об’єктивні процеси розвитку людини і суспільства сприймаються системою освіти як виклики і в основному виявляються:

– у різкому зростанні обсягів інформації (про людину, суспільство і природу), яка має бути використана в процесі навчання і містить як нові знання, так і ті, що накопило людство у попередні роки;

– у підвищенні вимог до якості освіти (рівня знань, умінь і навичок, компетентностей), якою в процесі навчання мають оволодіти учні;

– у необхідності створення умов для індивідуального розвитку особистості;

– у зменшенні часу, що виділяється на опанування освітою;

– у неможливості забезпечити рівний доступ до якісної освіти всім бажаючим (передусім, невідповідності мережі і «потужності» навчальних закладів та структури підготовки реальним потребам учнів і суспільства);

– у необхідності створення умов для реалізації концепції навчання впродовж життя людини;

– у підвищенні вимог до якості управління освітою на всіх її організаційних рівнях, а також управління навчально-виховним процесом [6, 116-123].

Як відзначає О.Я. Савченко: «Якість освіти – похідна від її цілей і завдань. Методологічною основою визначення сутності якості освіти мають бути принципи:

– цілепокладання (ієрархія цілей, педагогічна конкретизація, інструментальність);

– моделювання процесу досягнення визначеної мети;

– системний підхід (у відборі характеристик якості; систематизації чинників впливу на шкільному, регіональному, державному рівнях);

– вимірюваність результату (відповідно нормативним вимогам, соціальним і особистісним очікуванням)» [7, 17].

Російський дослідник В.Г. Казаков формулює поняття якості освіти через її складові, до яких він відносить: освітні стандарти, професіоналізм, сучасні технічні засоби навчання, сучасні педагогічні технології, якість навчання, навчальну і виробничу базу, освітній менеджмент та маркетинг, соціальне партнерство та багатоканальне фінансування.

В свою чергу, український дослідник В.М. Ніколаєвський зазначає, що основними факторами, які забезпечують якість освіти, є:

– професійна підготовка викладачів, їхні особистісні якості (порядність, відповідальність, принциповість, толерантність тощо);

– навчально-методичне забезпечення навчального процесу (навчальні посібники, методичні розробки та ін.);

– наявність системи контролю й оцінки викладання, рівня знань учнів та студентів, адекватної сучасним вимогам;

– застосування у навчально-виховному процесі сучасних освітніх технологій (активних методів навчання, ТЗН, Інтернет-технологій та ін.);

– залучення викладачів і студентів до науково-дослідницької

діяльності;

– відповідність програм навчальних дисциплін сучасним вимогам;
– контакти з провідними закордонними фахівцями;
– належне матеріально-технічне забезпечення навчального процесу;
– забезпечення науковою літературою, що відповідає сучасним вимогам;
– використання матеріалів соціологічних та інших досліджень;
– спрямованість викладання на формування соціальних якостей сучасного фахівця [8, 23].

Якість будь-якої освіти, насамперед, визначається тим, наскільки особистість, що її отримала, відповідає суспільним запитам, уміє приймати рішення і діяти, користуючись здобутими знаннями й уміннями на основі сформованої ієрархії цінностей і потреб. З цієї точки зору основним критерієм і інтегрованим показником якості освіти, визнаним у світі, є компетентність учня.

Критерієм якості екологічної освіти останнім часом виступає екологічна компетентність – складова життєвої компетентності, що виявляється ситуативно і стосується широкого спектру відносин особистості і навколишнього середовища. Основою формування екологічної компетентності є знання. Таким чином, наявність екологічної проблематики у шкільних предметах є чинником формування екологічної компетентності учнів і, водночас, чи не основною передумовою якісної шкільної екологічної освіти [9, 209].

Потребою останніх десятиліть стала інтенсивна екологічна освіта. Польські вчені діляться своїм досвідом. Навчання природи в школах, розміщених у бетонних селищах, що знаходяться далеко від парків і лісів, не сприяє цій освіті. Велике значення приділяється на передачу теоретичного знання, а менше – на самостійне, особисте спостереження і аналіз природної реальності, брак навчання «природи в природі». Виїзд дітей до «зеленої школи» дає можливість застосування інтегрованої природно-екологічної освіти через розвиток практичного уміння подальшого пізнавання ближчого оточення. Учні, набувши теоретичне знання, мають можливість практично використовувати свої уміння.

Ефективність екологічної освіти в значній мірі залежить від змісту програм навчання, а також можливості їхньої реалізації учителем. Виїзди до «зеленої школи» сприяють формуванню природно-екологічних програм. Програма повинна, перш за все, розбудити і сформувати уяву, а також чутливість дитини до оточуючого її світу. Зустріч з природою повинна бути прекрасною пригодою, магією відкриття, захоплення і радості. Метою екологічного навчання, реалізованого в «зеленій школі», є:

– розвиток інтересу природою і екологією;
– поступове розуміння природних явищ і змін;
– розвиток уміння спостерігати;
– інтерпретація природних явищ;

– розуміння необхідності збереження в середовищі рівноваги, порушеної діяльністю людини;

– розвиток екологічної чутливості учнів;

– пізнання нового середовища і його специфіки;

– відповідне реагування на небезпечні заходи, що загрожують здоров'ю і життю;

– аналіз різних джерел інформації і здійснення вибору найбільш істотних [10, 216-229].

Лише духовне вдосконалення людини як природної істоти і як суб'єкта культури здатне розірвати порочне коло самознищення людства, внаслідок деформації стосунків у системі «суспільство – природа» [11, 21].

Розв'язання проблем взаємодії людства і природи в усьому світі пов'язується у наш час з концепцією збалансованого розвитку. Вона пропонує стратегію діяльності і поведінки людства в умовах глобальної екологічної кризи: збалансування екологічних, соціальних і економічних чинників розвитку суспільства; узгодження споживання і можливостей природи до самовідновлення; врахування прав та інтересів нинішнього і майбутніх поколінь [3, 204].

Говорячи про освіту в цілому та екологічну освіту зокрема, проведене дослідження дає підстави зробити висновок, що підвищення професійної придатності вчителя до екологічної освіти школярів є проблемою інтернаціональною, однаково актуальною для всіх країн, зацікавлених в ефективному вирішенні педагогічних завдань якісної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прокопенко І.Ф. Професійне самовизначення молодої генерації української інтелігенції: проблеми і чинники впливу // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2008. – С. 40-44.
2. Edukacja : jest w niej ukryty skarb : raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji d/s Edukacji Dwudziestego Pierwszego Wieku pod przewodnictwem Jacques'a Delorsa / [przetł. zfr. Wiktor Rabczuk] Warszawa: Stowarzyszenie Oświatowców Polskich, 1998.– 288 s.
3. Пустовіт Н.А. Дослідження екологічної компетентності школярів // Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти: Матеріали методологічного семінару АПНУкраїни (15 листопада2006 р., Київ). – К.: СПД Богданова А.М., 2007. – 336 с.
4. Сисоєва С.О. Творчість і технології у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2008. – С. 79-86.
5. Гончаренко С.У. Фундамент алізація професійної освіти як дидактичний принцип освіти // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2008. – С. 87-91.
6. Биков В.Ю. Відкрита освіта і відкрите навчальне середовище // Теорія і

практика управління соціальними системами // Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2008. – С. 116-123.
7. Савченко О.Я. Теоретичні підходи до визначення якості шкільної освіти // Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти: Матеріали методологічного семінару АПН України (15 листопада 2006 р., Київ). – К.: СПД Богданова А.М., 2007. – 336 с.
8. Зайчук В.О. Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти: Матеріали методологічного семінару АПН України (15 листопада2006 р., Київ). – К.: СПД Богданова А.М., 2007. – 336 с.
9. Пруцакова О.Л. Екологічна компетентність учнів як показник якості шкільної екологічної освіти // Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти: Матеріали методологічного семінару АПН України (15 листопада 2006 р., Київ). – К.: СПД Богданова А.М., 2007. – 336 с.
10. Ewa Drwal, Joanna Wikłacz. Program przyrodniczo-ekologiczny – «Sekrety Zielonej Szkoły» // Nauczitel i Szkoła. – 2002. – № 1-2. – S. 216-229.
11. Тарасенко Г. Природа і культура: можливості взаємодії // Культура і вчитель: Зб. наук.-мет. праць / Авт. колектив під кер. А.Б. Щербо. Відп.ред. Д.М. Джола. – Вінниця: ВДПУ, 2006. – Вип. 3. – 347 с.